

ИЗВЕШТАЈ

Од извршени конзерваторско реставраторски работи на објект Театар на археолошкиот локалитет Скупи во (ноември – декември) 2017 година

Конзерваторско реставраторските работи се изведени врз основа и во согласност со:

- Основен проект за конзерваторско реставраторски работи на објект римски театар на археолошки локалитет Скупи бр. 08-75/1 од 23.05.2016 Изработен он НУ Конзерваторски центар - Скопје.
- Извештај за извршена стручна контрола на основниот проект бр. од , изготвен од Националниот Конзерваторски Центар – Скопје.
- Конзерваторско одобрение УП бр.08-392 од 15.06.2016, издадено од Управата за заштита на културното наследство на Р.Македонија.

РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЧКИ РАБОТИ НА ГЛЕДАЛИШТЕТО НА ТЕАТАРОТ ВО СКУПИ

Во текот на 2014 (февруари – декември) и 2015 година (јануари – јуни) извршени се археолошки истражувања на гледалиштето на Театарот во Скупи, при што истражувањата на делови на гледалиштето имаат ревизионен карактер, поради претходните зафати на Н. Вулиќ. Тогаш биле откриени главните контури на гледалиштето: формата и основните димензии, структура и елементи на гледалиштето и орхестрата.

Сегашните истражувања се превземени со цел да се потврдат или ревидираат претходните сознанија во однос на димензиите, конструктивните архитектонски елементи, градежниот опус, хронологијата и намената на одделни сегменти во рамките на гледалиштето и орхестрата. Освен тоа, постоеше потреба од оформување на комплетна фото и техничка документација, која од низа субјективни и објективни причини не беше зачувана. При овогодинашните истражувања утврдени се следните работи:

Напомена: При описите користена е терминологија според основните страни на светот, а не според постоечката ориентација на театарот.

- архитектонската структура на гледалиштето наметнува издвојување на седум конструктивни, организациони и функционални целини: I. Орхестра (*orhestra*); II. Гледалиште - *cavea (theatron)*; III. Две патеки - (*diazomae 1 и 2*), кои го делат гледалиштето во три зони за седење (*ima, media и summa cavea*); IV. Излези (*vomitorii*) во гледалиштето; V. Странични потпорни сидови на гледалиштето (*analemae*); VI. Странични пристапи во орхестрата – *adiutus maximus (parodoi)*; VII. Движење низ театарот.
- гледалиштето (кавеа) лежи на природната коса падина, свртено кон југозапад.
- гледалиштето има полукружна форма со надворешен полупречник 46.30 м, и внатрешен полупречник 16.00 м, со површина од 3294.10 м².

- ситуацијата на теренот, односно локацијата на селските христијански гробишта над југозападниот крај од театарот, условија нецелосно истражување на целата југозападна периферија на гледалиштето. Од тие причини вкупните димензии на сценската зграда и гледалиштето се пресметани приближно на основа на симетричноста со источната половина.
- приближната должина на сценската зграда (94.60 м) и пречникот на гледалиштето (92.60 м) имаат различни димензии, што веројатно се должи на тектонските движења на тлото во текот на времето.
- претпоставениот пречник на гледалиштето би требало да изнесува 92.60 м (сметано со периферниот ограден сид на гледалиштето - сид VII), што е утврдено споредбено со димензии на истражениот дел.
- претпоставената висина на гледалиштето би требало да биде идентична со претпоставената висина на сценската зграда, односно *scenae frons*.
- растојанието од надворешниот сид на сценската зграда до надворешниот раб на гледалиштето изнесува 69.70 м.
- орхестрата има форма на полукруг, што е карактеристично за римскиот тип театри.
- основниот дијаметар на орхестрата изнесува 32 м е поставен по линијата на јужниот раб на пародосите, кој воедно е и основен дијаметар од кружниците кои ги дефинираат насоките на циркуларните сидови.
- полупречникот од центарот на орхестрата до внатрешниот раб на кавеата (циркуларен сид I) изнесува 16 м.
- површината на орхестрата во линија со аналемите изнесува 318 м², а во линија со пародосите изнесува 403 м².
- растојанието од *scenae frons* до внатрешниот раб на кавеата (циркуларен сид I) изнесува 23.40 м.
- полупречникот од центарот на орхестрата до надворешниот раб на гледалиштето изнесува 46.30 м.
- не е утврдена подлогата во орхестрата
- не се најдени материјални докази за конструкцијата на бината

- во јужниот дел од орхестрата, речиси централно се наоѓа формација од пет камени постаменти, со неутврдена намена. Поставени се во форма на квадрат, по еден во аглиите и еден централно. Јужната линија на квадратот се наоѓа на оддалеченост од 10.90 м од сцената. Секој од постаментите има централен квадратен отвор. Димензиите на квадратот изнесуваат околу 2.50 м, мерено според центрите на постаментите.
- приближно по линија на јужниот раб на орхестрата се наоѓа отворен ров без конструкција. Западната половина од ровот (ширина 0.65/0.80 м и длабочина 0.80/1.10 м) во должина од 15.45 м се протега во насока на внатрешната линија на сид 20 од СЗ латерално крило од сценската зграда. Источната половина од ровот (ширина 1.00 м и длабочина 1.20 м) во должина од 13.40 м, се протега во линија на аналемите. Асиметрично поставените странични делови од ровот се поврзуваат во централниот дел на орхестрата во правоаголен простор (дим: западна страна 7.30 м, источна страна 6.00 м, јужна и северна 4.60 м) со неутврдена намена.
- гледалиштето конструктивно е поделено на горен и долен дел. Функционално, долниот дел е една целина која претставува *ima cavea*, додека горниот дел веројатно со горна дијазома 2 бил поделен на две целини (зони) кои претставуваат *media* и *summa cavea*.
- Двата конструктивни делови од гледалиштето, односно трите зони за седење имаат различни димензии.
- две патеки (*diazomae 1 и 2*) го делат гледалиштето на три зони за седење (*ima*, *media* и *summa cavea*).
- седиштата од гледалиштето лежат на сложена конструкција од седум циркуларни сидови, пет циркуларни ходници и појас со 26 радијални сидови.
- циркуларните сидови од двата дела на гледалиштето се нумерирани континуирано од I до VII, гледано од орхестрата кон периферијата на театарот.
- подземните ходниците меѓу циркуларните сидови се означени со арапски броеви, континуирано од 1 до 5 во двата дела од гледалиштето, сметано од орхестрата кон периферијата.

- димензиите на долниот дел на гледалиштето се: надворешен полупречник 24.00 м, внатрешен полупречник околу 16.00 м. Долниот дел е широк околу 8.00 м, со површина 685.50 м².
- седиштата од долниот дел на гледалиштето се потпирале врз три циркуларни сидови - I, II и III, меѓусебно поврзани со два засведени подземни ходници – 1 и 2.
- горниот дел на гледалиштето го зафаќа просторот меѓу долната дијазома и надворешниот циркуларен сид VII. Димензиите на целиот горен дел од гледалиштето изнесуваат: надворешен полупречник 46.30 м, внатрешен полупречник 26.12, ширина 20.00 м, површина 2190 м².
- има индикации дека горниот дел од гледалиштето функционално, со горна дијазома, бил поделен на две целини (зони) кои претставуваат *media* и *summa cavea*.
- седиштата од горниот дел на гледалиштето се потпирале врз четири циркуларни сидови - IV, V, VI и VII и појас со 26 радијални сидови поставени меѓу V и VI циркуларен сид.
- циркуларните сидови IV и V, како и VI и VII биле споени со масивни сводови, под кои поминуваат 4 и 5 ходник (коридор).
- во горниот дел од гледалиштето меѓу циркуларните сидови V и VI се наоѓа појас од 26 радијални сидови нумерирани континуирано од број 1 до 26, сметано од источниот кон западниот крај. Просторите меѓу радијалните сидови немаат посебни ознаки, туку се претставени описно како меѓупростори.
- Циркуларниот сид VII воедно е надворешен ограден сид на гледалиштето.

ГЛЕДАЛИШТЕ - *cavea (theatron)*

ДОЛЕН ДЕЛ НА ГЛЕДАЛИШТЕТО - *ima cavea (prima cavea)*

- димензиите на долниот дел од гледалиштето се: надворешен полупречник околу 24.00 м, внатрешен полупречник од околу 16.00 м, така што ширината изнесува околу 8.00 м, со површина од 685.50 м².

- седиштата од долниот дел – *ima cavea* на гледалиштето се потпирале врз сложена масивна субструкција од три циркуларни, полукружни сидови (означени како I, II и III), меѓусебно поврзани со сводови, кои формираат два засведени подземни ходници – коридори (означени како 1 и 2), од кои коридорот 1 бил прооден.

ЦИРКУЛАРНИ СИДОВИ ОД ДОЛНИОТ ДЕЛ

Циркуларен сид I: Првиот циркуларен сид од долниот дел на гледалиштето, истовремено претставува ограден сид на орхестрата. Надворешниот пречник изнесува 17.44 м, внатрешниот пречник на сидот изнесува 16.00 м. Широчината на сидот во темелна зона изнесува 1.50 м, додека во горна зона изнесува 0.70 м. Темелната зона (*субструкција*) е длабока 1.10 м, додека горната зона (*суперструкција*) е зачувана до висина од 0.35 м до 1.30 м.

Циркуларен сид II: Надворешниот пречник изнесува 20.25 м, внатрешниот пречник на сидот изнесува 18.80 м. Сидот е широк 1.50 м. Сидот е зачуван и во темелната зона (*субструкција*) и горна зона (*суперструкција*). Темелната зона е длабока 0.95 м, а горната зона заедно со зачуваниот дел од сводот кој го затварал првиот ходник е висока 2.57 м. Истражената висина на сидот до зачетокот на сводот изнесува 1.83 м. Лакот е зачуван во висина од 0.76 м и ширина од 0.60 м. Сидот е прекинат на три места со скали кои водат во трите средишни простории /премини 2, 3 и 4 од петте простории кои се наоѓаат во вториот ходник. Нивната местоположба се поклопува со позициите на страничните излези (*vomitoria*) во долната патека за движење (*diazoma I*).

Циркуларен сид III: Надворешниот полупречник изнесува 24.05 м, а внатрешниот полупречник на сидот изнесува 22.24 м. Сидот е широк 1.80 м. Сидот е зачуван и во темелна зона (*субструкција*) и во горна зона (*суперструкција*). Темелната зона е длабока од 0.60 до 0.80 м. Зоната на суперструкцијата има различна висина зависно од тоа дали се наоѓа во просториите/премините 1 – 5, или во меѓупросторите. Во деловите на меѓупросторите, висината на суперструкцијата од 0.50 м ја чини само сводот, кој го затварал вториот ходник. Лакот е зачуван во висина од 0.46 м и ширина од 0.40 м.

ЦИРКУЛАРНИ ХОДНИЦИ ВО ДОЛНИОТ ДЕЛ:

Циркуларен ходник (коридор) – 1: Ходникот поминува меѓу циркуларните сидови I и II. Ходникот бил прооден и од него се влегувало во трите простории од вториот ходник, кои имале функција на премини кон долниот дел на гледалиштето. Ходникот е широк 1.40 м, со зачувана висина 2.57, внатрешен полупречник 17.44 м и надворешен 18.84 м.

Циркуларен ходник (коридор) – 2: Ходникот поминува меѓу циркуларните сидови II и III. Ходникот е широк 2.00 м, внатрешниот полупречник изнесува 20.25 м, а надворешниот 22.24 м. Зачуваната висина во зоната на простории/премини изнесува околу 2.70 м, а во меѓупросторите 0.70 м. Ходникот не бил прооден, бидејќи е пресечен со осум преградни сидови. Гледано од запад, првиот преграден сид е оддалечен од западната аналема 1.97 м. Растојанието меѓу првиот и вториот преграден сид изнесува 8.56 м, меѓу вториот и третиот 4.62 м, меѓу третиот и четвртиот 9.69 м, меѓу четвртиот и петтиот 5.00 м, меѓу петтиот и шестиот 7.41 м, меѓу шестиот и седмиот 4.67 м, меѓу седмиот и осмиот 8.18 м и меѓу осмиот и источната аналема 2.06 м. Просторите меѓу западната аналема и првиот преграден сид (просторија/премин 1), вториот и третиот (просторија/премин 2), четвртиот и петиот (просторија/премин 3), шестиот и седмиот (просторија/премин 4) и осмиот преграден сид и источната аналема (просторија/премин 5) биле во функција на излези/премини во долниот дел на гледалиштето, поточно над првиот ходник. Просториите/премините во основа претставуваат исечоци од лакот на вториот ходник.

Простории/премини 1 и 5: Се наоѓаат меѓу западната аналема со првиот преграден сид (премин 1) и источната аналема со осмиот преграден сид (премин 5). Димензиите на просторија 1 изнесуваат: надворешен лак 1.97 м, внатрешен лак 1.53 м и попречни страни 3.93 м. Димензиите на просторија 5 изнесуваат: надворешен лак 2.06 м, внатрешен лак 1.60 м и попречни страни 2.51 м и 2.65 м. Во просториите се влегувало странично од јужната страна преку скалишен простор поставен низ западната, односно источната аналема. Има индиции кои упатуваат дека од источниот, односно западниот крај на просториите, преку скали поставени над вториот циркуларен сид се излегувало во просторот над првиот ходник. **Простории/премини 2, 3 и 4:** Се наоѓаат меѓу вториот и третиот, четвртиот и петтиот и меѓу шестиот и седмиот преграден сид. Димензиите на

просторија 2 изнесуваат: надворешен лак 4.62 м, внатрешен лак 4.48 и попречните страни се 1.30 м. Димензиите на просторија 3 изнесуваат: надворешен лак 5.00 м, внатрешен лак 4.80 и попречните страни 1.40 м. Димензиите на просторија 4 изнесуваат: надворешен лак 4.67 м, внатрешен лак 4.47 и попречните страни 1.77 м. Во просториите се влегува од источната, односно западната страна преку пет скали, кои го прекинуваат вториот циркуларен сид. Има индиции кои упатуваат дека од западниот/источниот крај на просториите, преку скали поставени над вториот циркуларен сид се излегувало во просторот над првиот ходник.

ГОРЕН ДЕЛ НА ГЛЕДАЛИШТЕТО - (*media* и *summa cavea*)

Горен дел на гледалиштето - (*media* и *summa cavea*)

- го зафаќа просторот меѓу долната дијазома 1 и надворешниот циркуларен сид. Димензиите на горниот дел од гледалиштето изнесуваат: надворешен полупречник 46.30 м, внатрешен полупречник 26.12, додека ширината изнесува 20.00 м, со површина од 2190 м².
- седиштата од горниот дел на гледалиштето – (*media* и *summa cavea*) се потпирале врз сложена масивна субструкција од четири концентрични полукружни (циркуларни) сидови (означени како IV, V, VI и VII) и појас со 26 радијални сидови поставени меѓу V и VI циркуларен сид.
- циркуларните сидови IV и V, како и VI и VII биле споени со масивни сводови, под кои поминуваат четвртиот и петтиот ходник (коридор).
- циркуларниот сид VII воедно е надворешен ограден сид на гледалиштето.

ЦИРКУЛАРНИ СИДОВИ ВО ГОРНИОТ ДЕЛ НА ГЛЕДАЛИШТЕТО

Циркуларен сид IV: Сидот е широк 2.52 м со надворешен полупречник 28.63 м, и внатрешен полупречник 26.16 м. Зачуван е во темелната зона (*субструкција*) и горната зона (*суперструкција*). Горната зона е зачувана во висина од 1.82 м, заедно со зачуваниот дел од сводот кој го затварал третиот ходник. Истражената висина на сидот до зачетокот

на сводот изнесува 0.85 м. Лакот е зачуван во висина од 1.00 м и ширина од 0.36 м. Сидот е прекинат на три позиции, кои биле во функција на излези (*vomitoria*) кон долната патека за движење (*diazoma I*).

Циркуларен сид V: Сидот е широк 1.00 м со надворешен полупречник 31.27 м, и внатрешен полупречник 30.31 м. Темелната зона (*субструкција*) е истражена до длабочина од 0.40 до 0.70 м. Суперструкцијата, заедно со зачуваниот дел од сводот кој го затварал четвртиот ходник е зачувана во висина од 2.41 м. Истражената висина на сидот до зачетокот на сводот изнесува 1.60 м. Лакот е зачуван во висина од 0.80 м, ширина 0.25 м. Зачувани се пет прекини на сидот од можните седум, кои биле во функција на влезови во проодните простории меѓу радијалните сидови: 24 - 23, 21 - 20, 18 - 17, 14 - 13 и 10 - 9. Можните премини би требало да поминуваат меѓу радијалните сидови: 7 - 6 и 4 - 3.

Циркуларен сид VI: Сидот е широк 1.13 м со надворешен полупречник 41.44 м, и внатрешен полупречник 40.34 м. Темелната зона (*субструкција*) е истражена до длабочина од 1.50 м на источниот крај. Суперструкцијата е зачувана во висина од 0.50 до 2.50 м. Зачувани се три прекини на сидот од можните седум, кои биле во функција на влезови/излези во проодните простории меѓу радијалните сидови: 21 - 20, 18 - 17 и 14 - 13. Можните премини би требало да поминуваат меѓу радијалните сидови: 24 - 23, 10 - 9, 7 - 6 и 4 - 3. Од надворешната страна на сидот, зачувани се остатоци од скали во просторите меѓу 22-от и 21-от и меѓу 20-от и 19-от радијален сид, кои излегувале на горната дијазома 2. Нивото и степенот на зачуваност не дозволуваат да се утврди дали истата ситуација била огледално пресликана на источниот крај, односно меѓу радијалните сидови 5 - 6 и 7 - 8.

Циркуларен сид VII: Циркуларниот сид VII воедно е надворешен ограден (периметрален) сид на гледалиштето. Сидот е широк 2.20 м со надворешен полупречник 46.30 м и внатрешен полупречник 44.20 м. Површината на целата сидна структура изнесува 278.55 м². Сидот е зачуван само во темелна зона во висина од 0.10 до 1.10 м. На источниот крај од сидот е зачуван еден прекин, кој бил во функција на влез - излез во петтиот ходник (коридор). Неговите димензии се: 3.15 x 2.10 м. Влезот е поплочен со три масивни камени блокови.

ЦИРКУЛАРНИ ХОДНИЦИ ВО ГОРНИОТ ДЕЛ НА ГЛЕДАЛИШТЕТО

Циркуларен ходник (коридор) – 3: Двата дела на гледалиштето во темелната зона се разграничени со подземен, непрооден ходник - 3, над кој во горната надземна зона била поставена патеката за движење (*diazoma 1*). Димензиите на ходник 3 изнесуваат: надворешен полупречник 26.14 м, внатрешен полупречник 24.05 м, ширина 2.08 м, зачуван во висина од 1.82 м.

Циркуларен ходник (коридор) – 4: Надворешниот полупречник изнесува 30.32 м, а внатрешниот полупречник 28.63 м. Ходникот е широк 1.74 м, а зачуваната висина изнесува 2,33 м. Ходникот бил прооден во функција на комуникација меѓу двата дела од гледалиштето. Имено, од него преку три излези (*vomitoriae*) се излегувало на долната патека за движење (*diazoma 1*), која ги раздвојува двата дела на гледалиштето. Воедно од ходникот се влегува во седумте проодни простори во зоната со радијални сидови. Зачувани се пет влезови од можните седум, меѓу радијалните сидови: 24 - 23, 21 - 20, 18 - 17, 14 - 13 и 10 – 9. Можните влезови би требало да поминуваат меѓу радијалните сидови: 7 – 6 и 4 - 3. Во оваа фаза на истраженост не се утврдени материјални докази за начинот на комуникација на западниот и источниот крај на ходникот со надворешниот простор.

Циркуларен ходник (коридор) – 5: Надворешниот полупречник изнесува 44.20 м, а внатрешниот полупречник 41.44 м. Ходникот е широк 2.80 м, а нема зачувани елементи за висината. Ходникот бил прооден во функција на комуникација со горниот дел од гледалиштето. Имено, од него преку седум излези/влезови се комуницира со седумте проодни простори во зоната со радијални сидови. Зачувани се три влезови од можните седум, меѓу радијалните сидови: 21 - 20, 18 - 17, 14 - 13. Можните влезови би требало да поминуваат меѓу радијалните сидови: 24 – 23, 10 – 9, 7 – 6 и 4 - 3. Утврдено е дека источниот крај на ходникот бил затворен со првиот радијален сид од горниот дел на гледалиштето. Комуникација со надворешниот простор се одвивала преку влезот на источниот крај од надворешниот циркуларен сид – VII. Претпоставуваме дека оваа ситуација била огледално пресликана и на западниот крај од ходникот, што не е утврдено поради неистраженост на просторот.

ПОЈАС СО РАДИЈАЛНИ СИДОВИ

Појасот со радијални сидови го опфаќа просторот меѓу циркуларните сидови V и VI, меѓусебно поврзани со 26 радијални сидови. Радијалните сидови формираат 25 меѓупростори со различни димензии, од кои 7 се во функција на премини меѓу коридорите 4 и 5. Сидови имаат приближно иста должина од околу 9.00 м, но различна широчина на споевите со циркуларните сидови, поради лачната поставеност на појасот. Крајните сидови 1 и 26 се помасивни од останатите радијални сидови, со дебелина од 1.80 до 2.15 м на сид 1, односно од 1.69 до 1.93 м на сид 26. Радијалниот сид 1 продолжува кон исток и се спојува со надворешниот циркуларен сид VII. Претпоставуваме дека оваа ситуација била огледално пресликана и на западниот крај од зоната со радијални сидови, односно на сид 26, што не е утврдено поради неистраженост на просторот. Појасот со радијални сидови е симетрично поделен на две идеални половини со иста архитектонска структура и димензии. Двете половини се одделени со централен прооден простор (премин) во функција на комуникација меѓу ходниците 4 и 5, при што преку централниот излез (*vomitorium*) директно се излегува на долната патека за движење (*diazoma I*). Освен централниот премин, во секоја од половините има уште по три премини, чии позиции се огледално пресликани. Во однос на централниот премин, страничните се симетрично распоредени, така што првите премини се поставени после четири радијални сидови, а останатите премини на растојание од по три радијални сидови. Во западната половина, премините се поставени меѓу радијалните сидови 24 – 23, 21 – 20 и 18 – 17. Во источната половина, премините се поставени меѓу радијалните сидови 10 – 9, 7 – 6 и 4 – 3.

Простори меѓу радијалните сидови - Циркуларните сидови V и VI заедно со радијалните сидови 1 – 26, меѓусебе формираат 25 меѓупростори, кои имаат трапезоидна форма со различни димензии. Седум од нив се проодни, во функција на премини од ходник 5 во ходник 6. Премините се наоѓаат меѓу радијалните сидови 3 – 4, 6 – 7, 9 -10, 13 – 14, 17 – 18, 20 – 21 и 23 – 24. Преминот меѓу сидовите 13 – 14 е поставен во линија на централната попречна оска на театарот и го дели појасот со радијални сидови на две симетрични половини. Сите меѓупростори биле покриени со сводови. Само во просторите меѓу радијалните сидови 19 – 20 и 21 – 22 на северната страна, на пониско ниво, се зачувани полукалоти потпрени на циркуларниот сид VI, во функција на подлога за скалите кои од циркуларниот ходник 5 воде во горниот дел на гледалиштето. Аналогно на

симетричната организираност на гледалиштето, претпоставуваме огледално пресликување на начинот на покривање на просторите од источната страна на појасот со радијални сидови.

Долна патека за движење – *praecinctio (diazoma 1)* ги дели двата дела на гледалиштето. Поминува над ходник (коридор) – 3. Надворешниот полупречник на дијазомата изнесува 26.14 м, внатрешниот полупречник 24.05 м, а ширината, која е хипотетички определена според широчината на ходник – 3 изнесува 2.08 м. Дијазомата преку трите излези (*vomitoria*) комуницира со ходник – 4 кон горниот дел на гледалиштето. Нивото и степенот на зачуваност не дозволуваат да се утврди структурата на патеката (поплочување, сидарија, скалишни простори).

Горна патека за движење (*diazoma 2*) има индикации за постоење на горна патека за движење, со која горниот дел од гледалиштето бил поделен на две зони за седење (*media* и *summa cavea*). Не се зачувани конструктивни елементи за местоположбата, изгледот, димензиите, поплочувањето и комуникацијата со двете зони од горниот дел на гледалиштето.

Излези на долната патека за движење 1 (*vomitoria*) - поставени се во прекините на циркуларниот сид IV. Архитектонската структура и симетричност на гледалиштето наметнува постоење на три излези, од кои се утврдени централниот и западниот, додека за источниот на ова ниво и степен на зачуваност не постојат материјални докази. Западениот излез има димензии: должина 2.52 м и широчина 2.31 м. Подот бил поплочен со две масивни камени плочи, а страничните сидови се зачувани до височина од 0.50 м. Централниот излез има димензии: должина 2.52 и широчина 2.31 м. Подното поплочување не е зачувано. Страничните сидови се зачувани височина од 1.10 м. Се претпоставува дека симетрично на западниот постоел и источен излез, без материјални докази за структурата и димензиите.

Излези на горната патека за движење 2 (*vomitoriae*)

Има индикации дека скалишните простори меѓу 22-от и 21-от и меѓу 20-от и 19-от радијален сид, односно меѓу радијалните сидови 5 – 6 и 7 – 8, всушност преставуваат

излези на горната дијазома 2, која го дели горниот дел на гледалиштето во двете зони со седишта (*media* и *summa cavea*)

Странични потпорни сидови (*analemae*) - Гледалиштето е странично врамено со два потпорни сида, источен и западен (*analemae*).

Источен потпорен сид: Сидот се протега од спојот со првиот циркуларен сид до крајот на гледалиштето, така што на него се потпираат краевите на циркуларните сидови: I, II, III, IV и VII. Сидот е долг 30.63 м, широк 1.77 м на западниот крај до 2.20 м на источниот крај. Степенот на зачуваност на опусот на сидаријата упатува на коса (каскадна) долна и горна завршница на сидот согласно природната конфигурација и косината на гледалиштето. Сидот во најголем дел е зачуван само во темелна зона до висина од 0.24 – 1.10 м. Единствено во средишниот дел се зачувани делови од два масивни камени блокови од надземните градбени елементи на сидот (*суперструкција*).

Западен потпорен сид: Се протега од спојот со првиот циркуларен сид до крајот на гледалиштето, така што на него се потпираат краевите на циркуларните сидови: I, II, III, IV и VII. Сидот е широк 1.87 м на источниот крај, истражен е во должина од 20.00 м, а претпоставената должина на сидот би требало да изнесува 30.63 м, што не е утврдено поради недоистраженост. Степенот на зачуваност на опусот на сидаријата упатува на коса (каскадна) долна и горна завршница на сидот согласно природната конфигурација и косината на гледалиштето. Темелната зона на сидот е изведена каскадно аналогно на надземната градбена структура, но длабочината не е утврдена поради недоистраженост. Надземната зона од истражениот дел на западната аналема била оформена од масивни камени блокови со иста дебелина, а различна широчина и должина. На одалеченост од 4.20 м од источниот крај на аналемата има остатоци од скали кои водат во просторија 1 од коридор 2.

Странични пристапи во орхестрата - пародоси (*parodoi*): Гледалиштето и латералните крила на сценската зграда се одвоени со влезно/излезни ходници – пародоси (*parodoi*), кои служеле како странични пристапи во орхестрата.

Источен страничен пристап: Се протега од источниот страничен влез во театарот до орхестрата. Долг е 30.63 м, широк 2.35 м на западниот крај до 2.70 м на источниот крај.

Пародосот е косо поставен, така што почнува од нивото на орхестрата и се качува до нивото на западниот страничен влез во театарот, согласно природната конфигурација на теренот и косината на гледалиштето. Не е утврдено постоење на подлогата на пародосот. *Западен страничен пристап:* Се протега од западниот страничен влез во театарот до орхестрата. Широк е од 2.10 до 2.70 м, а истражена е источната половина во должина од 20.00 м. Пародосот е косо поставен, така што почнува од нивото на орхестрата и се качува до нивото на западниот страничен влез во театарот, согласно природната конфигурација на теренот и косината на гледалиштето. Не е утврдена подлогата на пародосот.

Портик: Постоењето на портик се претпоставува на основа на архитектонската структура на гледалиштето, особено поставеноста и димензиите на надворешниот циркуларен сид VII, ходникот 5 и појасот со радијални сидови. Во оваа насока упатува и можниот систем на движење во горната зона на гледалиштето.

СИДАРИЈА

- целото гледалиште е градено од темел (*a fundamentis*), вкопано во жолта глинеста здравица, прилагодено на природната конфигурација на теренот.
- широчината на темелните ровови е идентична со дебелината на темелните зони на сидовите.
- сидовите имаат различна широчина и длабочина на темелните зони, што било условено од носивоста и намената на одделните сегменти од гледалиштето.
- сите сидови се градени во идентичен опус, при што темелната зона (*субструкцијата*) е градена во *opus caementicum* од помали грубо делкани или необработени камења, обилно залиени со варов малтер, додека горна зона (*суперструкцијата*) е сидана во *opus incetrum*, со лица оформени од правилно делкани поголеми камења и јадро од полнетица со помали камења обилно залиени со бел малтер.
- сводовите се изведени во техника на *opus caementicum*, со полнетица од помали камења залиени со малтер. Долната страна на сводовите е оформена од тули поврзани со малтер, освен кај сводовите кои ги покриваат ходниците 4 и 5, каде на место тули се употребени камења поврзани со малтер.

ДВИЖЕЊЕ НИЗ ТЕАТАРОТ

Комуникациската врска од влезната партија со внатрешниот функционален дел (орхестрата и скената) се одвива низ главен централен ходник (влез) широк 3.00 м, проектиран како централна оска на целиот објект и страничните ходници со широчина од 2.40 м.

Во функција на помошни комуникациски системи за совладување на капацитетот на влегување и излегување се користеле страничните пристапи – пародоси (*parodoi*).

Основната комуникација во гледалиштето се одвивала преку три проодни ходници 1, 4 и 5 и двете патеки за движење (*diazomae*).

Од двата пародоси странично се влегувало во ходник 1, кој водел до три подземни простории/премини (2, 3 и 4) од вториот ходник од каде се излегувало во долниот дел на гледалиштето. Дополнително во функција на премини кон долниот дел на гледалиштето биле и други две подземни простории/премини од вториот ходник (1 и 5) во кои се влегувало директно од пародосите.

Ходникот 4 бил прооден во функција на комуникација меѓу двата дела од гледалиштето. Имено, од него преку три излези (*vomitoria*) се излегувало на долната патека за движење (*diazoma I*), која ги раздвојува двата дела на гледалиштето. Воедно од ходникот се влегува во седумте проодни простори во зоната со радијални сидови. Зачувани се пет влезови од можните седум, меѓу радијалните сидови: 24 - 23, 21 - 20, 18 - 17, 14 - 13 и 10 - 9. Можните влезови би требало да поминуваат и меѓу радијалните сидови: 7 - 6 и 4 - 3. Во оваа фаза на истраженост не се утврдени материјални докази за начинот на комуникација на западниот и источниот крај на ходникот 4 со надворешниот простор.

Ходникот 5 бил прооден во функција на комуникација со горниот дел од гледалиштето. Имено, од него преку седум излези/влезови се комуницира со седумте проодни простори во зоната со радијални сидови. Зачувани се три влезови од можните седум, меѓу радијалните сидови: 21 - 20, 18 - 17, 14 - 13. Можните влезови би требало да

поминуваат меѓу радијалните сидови: 24 – 23, 10 – 9, 7 – 6 и 4 – 3. Истовремено, од овој ходник преку надворешни скали кои поминувале над покривните сводови од просторите меѓу радијалните сидови 19 – 20 и 21 – 22, а можно и над просторите меѓу радијалните сидови 5 – 6 и 7 – 8, се излегувало во горниот дел на гледалиштето, односно на горната дијазома (*diazoma* 2).

Комуникација на ходник 5 со надворешниот простор се одвивала преку влезот на источниот крај од надворешниот циркуларен сид VII. Понатаму, во источниот дел од ходникот 5, движењето се одвива скалесто кон север согласно природната конфигурација на теренот, косината на гледалиштето и висинската поставеност на влезовите од премините меѓу радијалните сидови 3 – 4, 6 – 7, 9 – 10, се до пред централниот премин, каде повторно скалесто се спушта до самиот влез. После централниот премин ходникот кон запад постепено се спушта согласно природната конфигурација на теренот и висинската поставеност на влезовите од премините меѓу радијалните сидови 17 – 18, 20 – 21 и 23 – 24, од каде под поголема косина се спушта до последниот радијален сид 26.

Претпоставуваме дека ситуацијата со влезот од источната страна била огледално пресликана и на западниот крај од ходник 5, што не е утврдено поради неистраженост на просторот. Поради скоро целосна деструираност на сид VII и негова недоистраженост на западниот крај не е утврдено постоење на други влезови од надворешната страна на театарот.

При овогодинешните ревизиони истражувања потврдени се поголем дел од сознанијата на претходните истражувачи. Попрецизно се утврдени димензиите и утврдени нови факти поврзани со конструктивните елементи од гледалиштето. Оформена е комплетна техничка и фото документација на истражениот дел, која претставува основа за изработка на основен проект за конзервација и реконструкција на гледалиштето од театарот.

м-р Ленче Јованова с.р

д-р Марина Ончевска Тодоровска с.р

Конзерваторско реставраторски работи

Конзерваторско реставраторските работи гледалиштето се започнати од ноември 2016 година, од страна на градежната фирма АК Инвест Тетово.

- За раководител на конзерваторско реставраторските работи од страна на НУ Конзерваторски центар Скопје, беше ангажиран Проф. д-р Трајче Нацев конзерватор советник, кој е и автор на овој извештај за извршените конзерваторско реставраторски работи на гледалиштето на античкиот театар во Скупи.

Во периодот ноември - декември 2016 година и јануар – август 2017 година, конзерваторските работи беа изведени на просторот на *ima cavea* и *media cavea*, согласно барањето за дозвола за конзерваторско реставраторските работи а кои се дел од основниот проект. Конзерваторско реставраторските работи на радијалните сидови и на циркуларните сидови 6 и 7 од *suma cavea* не се изведени поради, технички причини, односно согласно основниот проект и проектот за статика, прво треба да се изведат градежните работи (бушење за стопи за столбови, изведување на столбови од армиран бетон и нивно поврзување со темелна армирана бетонска греда) а по нивното завршување треба да се изведат конзерваторско реставраторските работи.

Конзерваторско реставраторски работи ноември – декември 2016 година

За овој период поднесен е Извештај од извршени конзерваторско реставраторски работи со 08-151/10 од 05.05.2017 година до Н.У. Центар за конзервација – Скопје, изготвен од раководителот Проф.д-р Трајче Нацев

Во овој период изведени се само припремни работи : поставување на скелиња, поставување на кабел и отстранување на дерутиран градежен материјал од сидовите:

Циркуларен сид 2

Циркуларен сид 3

Просторија (премин) 2

Просторија (премин) 3

Конзерваторско реставраторски работи јануар – август 2017 година

Во овој период извршени се следните работи:

-Отстранување на дерутирани површини од просториите (премини) 1,4 и 5 од циркуларен коридор 2,

-Отстранување на дерутирани површини од циркуларен сид 4

-Отстранување на дерутирани површини од циркуларен сид 5 (само од јужното лице и од јадрото на сидот)

-Пломбирање и надсидување на јужното - внатрешното лице на сид 2

-Надсидување на премин 1

-Надсидување и пломбирање на премин 2

-Надсидување и пломбирање на премин 3

-Надсидување и пломбирање на премин 4

-Надсидување на премин 5

-Јужното лице на циркуларен сид 3

-Надсидување и пломбирање на северното лице на циркуларен сид 3

-Надсидување и пломбирање на јужното лице на циркуларен сид 4

-Надсидување и пломбирање на северното лице на циркуларен сид 4

-Надсидување и пломбирање на јужното лице на сид 5

- Конзерваторско реставраторски работи на јадрото на циркуарен сид 3
- Конзерваторско реставраторски работи на јадрото на циркуларен сид 4
- Конзерваторско реставраторски работи на источна аналема
- Конзерваторско реставраторски работи на западна аналема
- Полнење со земја и камен во слепите ниши во циркуларен коридор 2
- Полнење со земја и камен во коридор 3
- Полнење со земја и камен во коридор 4

-Отстранување на дерутирани површини од внатрешните лица на просторија (премин)1

Отстранување на дерутирани површини во длабочина од 0.20 до 0.40 м од внатрешната фасада на северниот и источниот сид од просторија 1, во зависност од сочуваната состојба на фасадата. Исто така во оваа просторија извршено е отстранување на дерутирани површини од скалите .

-Отстранување на дерутиран градежен материјал од лицето на сидовите во просторија (премин) 4

Отстранување на дерутирани површини во длабочина од 0.20 до 0.40 м од внатрешната фасада на северниот, источниот и западниот сид од просторија 4, во зависност од сочуваната состојба на фасадата.

Отстранување на дерутиран градежен материјал од лицето на сидовите во просторија (премин) 5

Отстранување на дерутирани површини во длабочина од 0.20 до 0.40 м од внатрешната фасада на северниот, источниот и западниот сид од просторија 5, во зависност од сочуваната состојба на фасадата.

Отстранување на дерутирани површини од циркуларен сид 4

Отстранување на дерутирани површини во длабочина од 0.20 до 0.40 м од северната и јужната фасада на сидот, во зависност од сочуваната состојба на фасадата. Исто така кај овој сид изведено е и отстранување на оштетени односно дерутирани површини и од јадрото на сидот.

Отстранување на дерутирани површини од циркуларен сид 5 само од јужната фасада - внатрешното лице и од јадрото на сидот)

Отстранување на дерутирани површини во длабочина од 0.20 до 0.40 м од јужната внатрешна фасада на сидот, во зависност од сочуваната состојба на фасадата. Исто така кај овој сид изведено е и отстранување на оштетени односно дерутирани површини од јадрото на сидот.

Отстранувањето на дерутирани површини од северната – надворешна фасада не е изведено, бидејќи истата се поврзува со радијалните сидови, а веќе споменавме зошто на овој дел на гледалиштето не се извршуваа конзерваторски реставраторски работи.

Надсидување и пломбирање на јужното лице на сид 2

Пломбирањето е изведено на оние позиции каде беа отстранети по еден до три камења а надсидувањето на оние позиции каде беше отстранета поголема дерутирана површина од јужното лице на сид 2. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата opus incertum со нагласени хоризонтални редови од

делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер. Исто така и пломбирањето е изведено со делкан камен и со продолжен малтер.

Надсидувањето е изведено по целата должина на сидот, до кота, од каде започнува сводот од тули.

Надсидување на премин 1

Надсидување е изведено на северната и источната фасада на преминот. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата opus incertum со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер.

Надсидување и пломбирање на премин 2

Надсидување е изведено на северната, источната и западната фасада на преминот, до кота од каде започнува сводот и арката. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата opus incertum со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер.

Пломбирање е изведено само на мали позиции на северната фасада, со ист делкан камен, поврзуван со продолжен малтер.

Надсидување и пломбирање на премин 3

Исто како и кај премин 1 и кај овој премин, надсидување е изведено на северната, источната и западната фасада на преминот, до кота од каде започнува сводот на просторијата и арката над влезот. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата opus incertum со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер.

Пломбирање е изведено на поголеми позиции на северната фасада, со ист делкан камен, поврзуван со продолжен малтер и пратејќи го стариот опус.

Надсидување и пломбирање на премин 4

Кај премин 4, состојбата пред конзерваторско реставраторските работи е скоро идентична со претходните две простории односно премини. Надсидување кај овој премин е изведено на северната, источната и западната фасада на преминот, до кота од каде започнува сводот на просторијата и арката над влезот. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата *opus incertum* со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер.

Пломбирање е изведено на јужната и северната фасада, запазувајќи го стариот *opus incertum* со ист делкан камен, поврзуван со продолжен малтер.

Надсидување на премин 5

Состојбата на преминот пред конзерваторско реставраторските е скоро идентична и со премин. Надсидување е изведено на северната, источната западната фасада на преминот. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата *opus incertum* со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер.

Северното лице на циркуларен сид 2

Северната фасада на циркуларен сид, влегува во премините 1,2,3,4,и 5, како и во слепите 1,2,3 и 4. Конзерваторско реставраторски работи не се вршени, освен отстранување на дерутирани површини кој го формираат сводот на циркуларниот коридор².

Јужнотоо лице на циркуларен сид 3

Исто како и претходната северна фасада од циркуларен сид и јужната фасада на циркуларен сид 3, влегува во премините 1,2,3,4,и 5, како и во слепите 1,2,3 и 4. Конзерваторско реставраторски работи не се вршени, освен отстранување на дерутирани површини кој го формираат сводот на циркуларниот коридор²

Надсидување и пломбирање на северното лице на циркуларен сид 3

Пломбирањето е изведено на оние позиции каде беа отстранети по еден до три камења а надсидувањето на оние позиции каде беше отстранета поголема дерутирана површина од северното лице на сид 3 кој заедно со сид 4 го формира слепиот коридор 4. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата opus incertum со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер. Исто така и пломбирањето е изведено со делкан камен и со продолжен малтер.

Надсидувањето е изведено по целата должина на сидот, приближно, односно на 0.20 м до кота, од каде започнува сводот од камен.

Надсидување и пломбирање на јужното лице на циркуларен сид 4

Скоро на идентичен начин конзерваторско реставраторските работи изведени се на јужното лице на циркуларен сид 4.

Пломбирањето е изведено на оние позиции каде беа отстранети по еден до три камења а надсидувањето на оние позиции каде беше отстранета поголема дерутирана површина. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата opus incertum со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу

себе е поврзуван со продолжен малтер. Исто така и пломбирањето е изведено со делкан камен и со продолжен малтер.

Надсидувањето е изведено по целата должина на сидот, приближно, односно на 0.20 м до кота, од каде започнува сводот од камен.

Надсидување и пломбирање на северното лице на циркуларен сид 4

При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата *opus incertum* со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер

Пломбирањето исто како кај претходните фасади на циркуларните сидови изведено е на оние позиции каде беа отстранети по еден до три камења а надсидувањето на оние позиции каде беше отстранета поголема дерутирана површина од северното лице на сид 4. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата *opus incertum* со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер. Исто така и пломбирањето е изведено со делкан камен и со продолжен малтер.

Надсидувањето е изведено по целата должина на сидот, приближно, односно до 0.30 до кота, од каде започнува сводот од камен на слепиот коридор 4. Исклучок прават источните и западните делови на циркуларниот сид 4 каде висинските точки се под котата од каде започнува сводот.

Северното лице на циркуларниот сид го формира проодниот циркуларен коридор 4, заедно со јужното лице на циркуларниот сид 5.

Надсидување и пломбирање на јужното лице на циркуларен сид 5

Јужното лице на циркуларен сид бр.5 е скоро идентично и по неговата состојба со претходниот циркуларен сид, односно северното лице на циркуларен сид 4.

Пломбирањето исто како кај претходните фасади на циркуларните сидови изведено е на оние позиции каде беа отстранети по еден до три камења а надсидувањето на оние позиции каде беше отстранета поголема дерутирана површина од јужното лице на циркуларен сид 5. При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата *opus incertum* со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер. Исто така и пломбирањето е изведено со делкан камен и со продолжен малтер.

При надсидувањето особено се внимаваше да се запази стариот опус на сидаријата *opus incertum* со нагласени хоризонтални редови од делкан камен кој помеѓу себе е поврзуван со продолжен малтер

Јужното лице на циркуларниот сид, заедно со северното лице на циркуларен сид 4 го формира проодниот циркуларен коридор 5.

Надсидувањето е изведено по целата должина на сидот, приближно, односно до 0.30 до кота, од каде започнува сводот од камен за преодниот коридор 4. Исклучок прават источните и западните делови на циркуларниот сид 5 каде висибските точки се под котата од каде започнува сводот.

Конзерваторско реставраторски работи на јадрото на циркуларен сид 3

Конзерваторско реставраторските работи на јадрото на циркуларен сид 3, односно затварњето на истото изведено со ситен неделкан камен поврзуван со продолжен малтер до висина на северното лице, но само на северната половина на сидот.

Конзерваторско реставраторски работи на јадрото на циркуларен сид 4

Конзерваторско реставраторските работи на јадрото на циркуларен сид 4, односно затварњето на истото изведено е со ситен неделкан камен поврзуван со продолжен малтер до висина на јужното лице, односно до 0.30 м до котата од каде започнува сводот за циркуларниот прооден коридор 4.

Конзерваторско реставраторски работи на источна аналема

Конзерваторско реставраторски работи на источната аналема изведени се само на внатрешниот дел, кој се спојува со циркуларните сидови 2,3,4, и 5. Надсидувањето изведено е во техника опус инцертум, со делкан камен поврзуван со делкан камен, спазувајќи го стариот опус на сидаријата. Висината на аналемата е различна во зависнот од коатата на циркуларните сидови.

Конзерваторско реставраторски работи на западна аналема

Конзерваторско реставраторски работи на западната аналема се изведени на ист начин како кај источната аналема. Надсидуве на внатрешент дел, кој се спојува со циркуларните сидови 2,3,4, и 5. Надсидувањето изведено е во техника опус инцертум, со делкан камен поврзуван со делкан камен, спазувајќи го стариот опус на сидаријата. Висината на аналемата е различна во зависнот од коатата на циркуларните сидови.

Полнење со земја и камен во слепите ниши во циркуларен коридор 2

По затварањето на оштетени површини на циркуларниот сид 2 и на јужното лице на циркуларен сид 3, извршено е полнење на истите со земја и камен, пред да се помине на другиот слој од земја и камен, вршено е набивање на земја со жаба и така слоевито се до кота каде започнува сводот. Помеѓу слоевите извршено е полнење со вода на површина со земја, заради полесно слегување на слојот од земја и камен.

Полнење со земја и камен во коридор 3

Полнење со земја исто каако кај слепите ниши извршено е и во циркуларен коридор 3 се до кота од каде започнува сводот од камен.

Полнење со земја и камен во коридор 4

Полнење со земја и камен извршено е и во коридор 4 до кота на под, на ист начин како кај слепите ниши и кај коридорот 3.

Затварање на фугите

Затварање на фугите, изведено е на јужното лице на циркуларен сид², на сидовите во премините 1, 2, 3, 4 и 5, потоа на северното лице на циркуларен сид 4 и на јужното лице на циркуларен сид 5.

Затварањето на фугите изведено е со продолжен малтер, со додаток на оксидна боја. По полнењето на фугите, истите се обработувани.

Раководител

Проф. д-р Трајче Нацев, конзерватор советник

ФОТОДОКУМЕНТАЦИЈА

Избор на фотографии

Сл. 1 Отстранување на дерутиран материјал од премин 4

Сл.2 По отстранувањето на дерутиран материјал од циркуларен сид 2 и западен сид во премин 4

Сл.3 По отстранувањето на дерутиран материјал од премин 1

Сл. 4 Отстранување на дерутиран материјал од премин 5

Сл.5 Северно лице на Циркуларен сид 4 по отстранувањето на дерутиран материјал

Сл.6 за време на отстранувањето на дерутирани површини од југното лице на циркуларен сид 5

Сл.7 отстранување на деруититани површини од јужното лице на циркуларен сид 5

Сл.8 Премин 1 по конзерваторско реставраторските работи

Сл.9 Премин 2 по конзерваторско реставраторските работи

Сл.10 По конзерваторско реставраторските работи на премин 3

Сл.11 Премин 4 по конзерваторско реставраторските работи

Сл.12 Премин 5 по конзерваторско реставраторските работи

Сл.13

Јужно лице на циркуларен сид 2 по конзерваторско реставраторските работи

Сл.14 Централен дел на јужно лице на циркуларен сид 2

Сл.15 Јужно лице на циркуларен ѕид 3 по конзерваторско реставраторските работи

Сл.16 Јужно лице на циркуларен ѕид 3 по конзерваторско реставраторските работи

Сл.17 Северно лице на циркуларен сид 4 по конзерваторско реставраторските работи

Сл.18 Северно лице на сид 4 и јадрото од сид 3 по конзерваторско реставраторски работи

Сл.19 Јадро на циркуларен сид 4 по конзервација и реставрација

Сл.20

Северно лице на циркуларен сид 4 и јужно лице на циркуларен сид 5 по конзервација

Сл.21 Централен дел Северно лице на циркуларен сид 4 и јужно лице на циркуларен сид 5 по конзервација

Сл.22 Западен дел на Северно лице на циркуларен ѕид 4 и јужно лице на циркуларен ѕид 5 по конзервација

Сл.23 Источна аналема по конзерваторско реставраторските работи

Сл.24. Западна аналема по конзерваторско реставраторските работи

Сл.25 Слепа ниша по конзервацијата на сидовите

Сл.26 Набивање на слојот со земја во слепите ниши

Сл.27 Полнење со вода на слепите ниши по набивањето

Сл.28 Западен дел од слепиот коридор 3 по полнење и набивањето со земја и камен

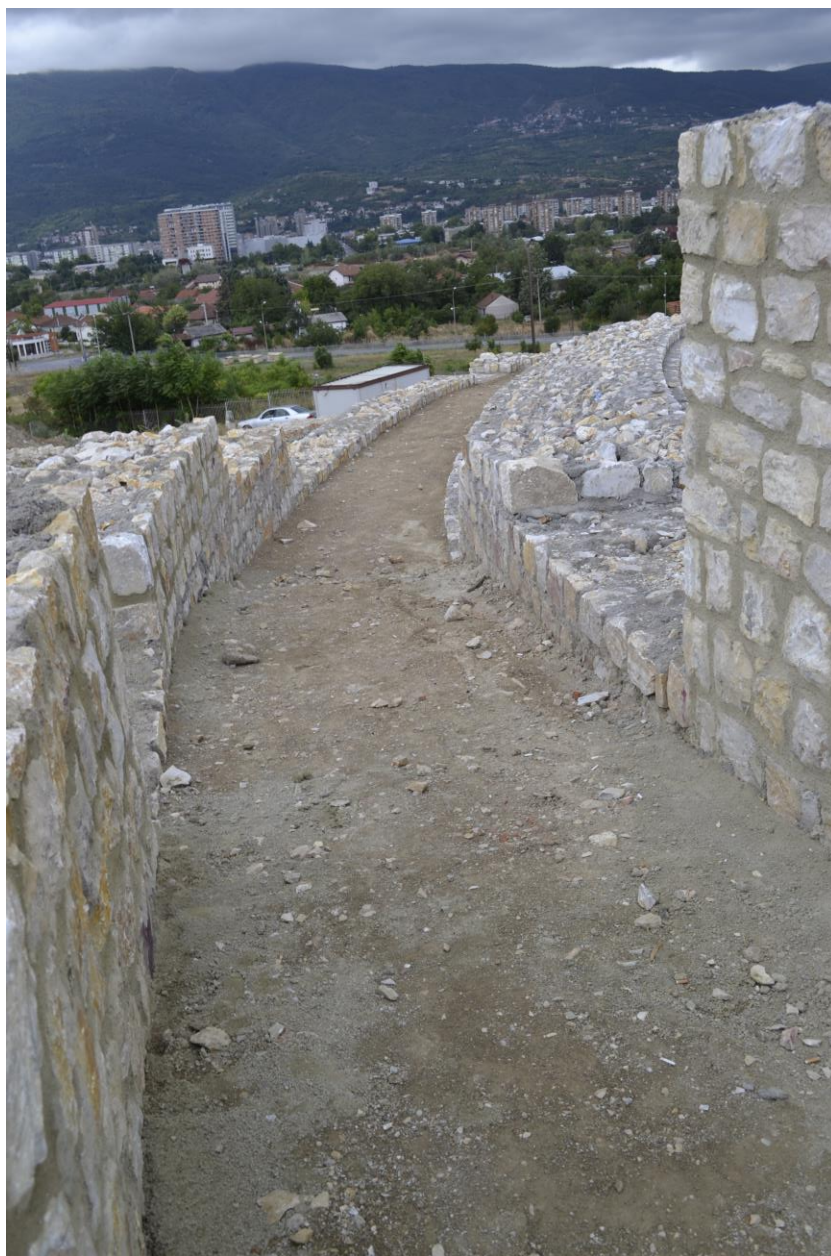

Сл.29 Источен дел од слепиот коридор 3 по полнење и набивањето со земја и камен

Сл.30 Источен дел од слепиот коридор 3 по полнење и набивањето со земја и камен

Сл.31 Источен дел од слепиот коридор 3 по полнење и набивањето со земја и камен

Сл.32 Панорама на дел од централниот дел од гледалиштето по конзерваторско реставраторските работи сднимено од исток

Сл.33 Панорама на дел од центалниот и источниот дел од гледалиштето по конзерваторско реставраторските работи сднимено од запад